

SOSIAALI- JA TERVEYSVALIOKUNNAN MIETINTÖ 29/2010 vp

Hallituksen esitys laiksi kansaneläkeindeksistä annetun lain muuttamisesta

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunta on 7 päivänä syyskuuta 2010 lähettänyt sosiaali- ja terveysvaliokuntaan valmistelevasti käsiteltäväksi hallituksen esityksen laiksi kansaneläkeindeksistä annetun lain muuttamisesta (HE 108/2010 vp).

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- johtaja Raija Volk, sosiaali- ja terveysministeriö
- lainsäädäntöneuvos Sten Palmgren, oikeusministeriö
- osastopäällikkö Anne Neimala, Kansaneläkelaitos

- yksikön päällikkö Pasi Moisio, Terveystieteiden tutkimuskeskus
- tilastopäällikkö Juha Honkkila, Tilastokeskus
- projektipäällikkö Heikki Viitamäki, Valtion taloudellinen tutkimuskeskus VATT
- johtaja Jaakko Kiander, Palkansaajien tutkimuslaitos
- eläke- ja työura-asioiden päällikkö Kaija Kallinen, Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry
- asiantuntija Johan Åström, Elinkeinoelämän keskusliitto EK
- sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskus Työläjäjärvi, Toimihenkilökeskusjärjestö STTK ry.

Lisäksi Suomen Yrittäjät on antanut kirjallisen lausunnon.

HALLITUKSEN ESITYS

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi kansaneläkeindeksistä annettua lakia siten, että lakiin otettaisiin säännös perusturvan riittävyyden määraajoin tehtävästä kokonaisarvioinnista. Joka neljäs vuosi annettavan arvioinnin teettämisestä vastaisi sosiaali- ja terveysministeriö. Ehdotuksen mukaan henkilön tai kotitalouden perusturvan riittävyyttä arvioitaessa otettaisiin huomioon Kansaneläkelaitoksen toimeenpane-

mat etuudet sekä toimeentulotuesta annetun lain mukainen toimeentulotuki. Arvioinnin kohteena olevien etuuksien lisäksi arvioissa tarkasteltaisiin kyseisiä etuuksia saavien henkilöiden ja kotitalouksien toimeentuloon oleellisesti vaikuttavia muita tekijöitä.

Ehdotettu laki on tarkoitettu tulemaan voimaan 1 päivänä marraskuuta 2010.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Perustelut

Valiokunta pitää hallituksen esitystä kannatettavana. On hyvä, että perusturvan riittävydestä tehdään arvio määräajoin. Vaikka hallitus esittää indeksisuojan ulkopuolella olevien etuuksien sitomista indeksiin ensi vuoden alusta lähtien (HE 139/2010 vp), on selvää, ettei indeksisuoja pitkällä aikavälillä riitä takaamaan kokonaisturvan riittävyttä. Myös tulevaisuudessa perusturvaetuudet vaativat tasokorotuksia niiden jälkeen jäämisen estämiseksi.

Esitys perustuu sosiaaliturvan uudistamiskomitean (SATA-komitean) ehdotuksiin. Komitea katsoi raportissaan, että nykyinen suomalainen tutkimustieto perusturvan riittävydestä on hajanaista, riittämätöntä ja muodossa, joka ei palvele päätöksentekoa.

Valiokunta toteaa, ettei ehdotetulla arviolla ole suoraan vaikutusta perusturvan kulloiseenkin tasoon, koska taso määräytyy toimeentuloturvaavien eri lakien sekä valtion talousarvioesitysten ja valtiontalouden kehysbudjetoinnin yhteydessä tehtävien päätösten kautta. Arvio on ennen muuta tietopohja päätöksentekoa varten. Vaikka tällaisesta päätöksenteon pohjaksi tehtävästä arviosta ei sinänsä olisi tarpeen säätää lailla, valiokunta katsoo, että lakisääteisyys varmistaa arvioinnin säännöllisyyden. Sosiaali- ja terveysministeriölle syntyy lain perusteella velvoite arvioinnin teettämiseen joka neljäs vuosi.

Esityksen mukaan arvio kohdistuisi perustoi-meentuloa turvaavien etuuksien eli perustuslain 19 §:n 2 momentissa tarkoitettujen syysperusteisten etuuksien vähimmäistasojen riittävyteen. Näitä ovat työttömyysturvan peruspäiväraha, työmarkkinatuki, sairaus- ja vanhempainpäivärahat sekä työkyvyttömyyden, vanhuuden ja huoltajan menetyksen perusteella maksettavat kansaneläkkeet. Samoin arvio kohdistuisi kaikkiin muihinkin Kansaneläkelaitoksen hoitamiin etuuksiin sekä kuntien hoitamaan viimesijaiseen turvaan, toimeentulotukeen.

Esityksen lähtökohtana on, ettei arvioinnissa tarkastella pelkästään yksittäisiä etuuksia ja niiden tasoa, vaan arvioidaan myös etuuksia saavien kotitalouksien toimeentulon kokonaisuutta ja sen kehitystä. Etuutta saavan kotitalouden toimeentuloon vaikuttavat hyvin monet tekijät, muun muassa eri sosiaaliturvaetuudet, ansiotulot ja verotus, sekä erilaiset palveluista perittävät maksut, kuten päivähoitomaksut, terveydenhuollon asiakasmaksut sekä sairaanhoitoon liittyvien kulujen omavastuut ja myös palvelujen saatavuus. Toimeentuloon ja sen riittävyteen on vaikutusta lisäksi erilaisilla tulorajoilla, jotka määrittelevät etuuksien saannin tai niiden tason.

Kokonaisarvioinnissa tulisi valiokunnan näkemyksen mukaan tarkastella perusturvan sekä muidenkin sosiaaliturvaetuuksien ja niiden muutosten vaikutuksia tulonjakoon, työnteon kannustavuuteen ja työmarkkinoiden toimivuuteen. Epätyypillisten työsuhteiden yleistyttyä on paljon kotitalouksia, joilla etuuksien tai palkkatulojen varassa elämisen jaksot vuorottelevat. Tällöin olennaista on, miten palkkatulojen ja sosiaaliturvaetuuksien yhteensovitus toimii. Valiokunta pitää lisäksi tärkeänä, että arviossa tarkastellaan myös sitä, miten verotus ja työtuloista johtuva etuuksien menetys kohtelee matala-palkka-aloilla työskenteleviä suhteessa etuuksien saajiin. Valiokunta toteaa, että tällainen laaja-alainen arviointi voi merkittävästi palvella paitsi päätöksentekoa myös maamme talous- ja sosiaalipoliittista tutkimusta.

Päätösehdotus

Edellä esitetyn perusteella sosiaali- ja terveysvaliokunta ehdottaa,

että lakiehdotus hyväksytään muuttamattomana.

Helsingissä 28 päivänä lokakuuta 2010

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj.	Inkeri Kerola /kesk	Markku Pakkanen /kesk
vpj.	Sirpa Asko-Seljavaara /kok	Päivi Räsänen /kd
jäs.	Outi Alanko-Kahiluoto /vihr	Paula Sihto /kesk
	Risto Autio /kesk	Seppo Särkiniemi /kesk
	Arja Karhuvaara /kok	Satu Taiveaho /sd
	Anneli Kiljunen /sd	Lenita Toivakka /kok
	Marjaana Koskinen /sd	Erkki Virtanen /vas.
	Håkan Nordman /r	

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Eila Mäkipää.

VASTALAUSE

Perustelut

Hallituksen esitys perusturvan riittävyyden tarkistamisesta on periaatteellisesti kannatettava. On kuitenkin kysyttävä, eikö hallituksen tulisi huolehtia perusturvan riittävyydestä jo perustuslain, inhimillisyyden ja oikeudenmukaisuuden vaatimusten perusteella ilman, että siitä erikseen säädetään lailla, joka ei velvoita hallitusta muuhun kuin erittäin harvalla frekvenssillä tapahtuvaan tilastolliseen selvitykseen.

Kun hallitus ei tähänkään saakka ole halunnut huolehtia perusturvan riittävyydestä, kuten maamme lähes miljoona köyhää osoittaa, on tämä lakiehdotus esitetyssä muodossaan lähinnä hurskastelua. Tilannetta ei ainakaan paranna yhtään se, että perusturvaetuuksien ulkopuolelle jäävät pienituloiset työssäkäyvät uhkaavat jäädä lain tarkoittaman tarkastelun ulkopuolelle.

Laissa on kaksi vakavaa puutetta. Neljä vuotta on aivan liian pitkä tarkastelujakso, eikä lakiesitys ennen kaikkea sisällä mitään velvoitteita hallitukselle ja sosiaali- ja terveysministeriölle, jos tehtävä kokonaisarvio osoittaa perusturvan jälkeenjääneisyyden. Kun jälkeenjääneisyydestä on jo nyt riittävästi vaikuttavaa näyttöä, mutta parannusta ei siitä huolimatta ole saatu aikaiseksi, on jatkossakaan turha odottaa pelkän arvion perusteella parannusta, ellei velvoittavaa säädöstä ole olemassa.

Ehdotus

Edellä olevan perusteella ehdotamme,

että lakiehdotus hyväksytään muutoin valiokunnan mietinnön mukaisena paitasi 4 a § muutettuna seuraavasti:

Vastalauseen muutosehdotus

4 a §

Perusturvan riittävyyden arviointi

Sosiaali- ja terveysministeriö teettää joka toinen vuosi kokonaisarvion perusturvan riittävyydestä. Perusturvan riittävyyttä arvioitaessa otetaan huomioon henkilön tai kotitalouden saamat Kansaneläkelaitoksen toimeenpanemat etuudet sekä toimeentulotuesta annetun lain (1412/1997) mukainen toimeentulotuki.

Mikäli kokonaisarvio osoittaa perusturvan jälkeenjääneisyyden, on sosiaali- ja terveysministeriön valmistettava hallituksen esitys kansaneläkeindeksiin sidottujen etuuksien korottamisesta ja muista tarvittavista toimenpiteistä.
(Uusi)

Helsingissä 28 päivänä lokakuuta 2010

Erkki Virtanen /vas
Marjaana Koskinen /sd